

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту наказу Міністерства юстиції України
«Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 25 лютого
2014 року № 386/5»

1. Мета

Проект наказу Міністерства юстиції України «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 25 лютого 2014 року № 386/5» (далі – проєкт наказу) розроблено з метою приведення положень наказу Міністерства юстиції України від 25 лютого 2014 року № 386/5 «Про затвердження стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 лютого 2014 року за № 337/25114 (далі – наказ), у відповідність до Закону України від 10 квітня 2023 року № 3022-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги» (далі – Закон), Закону України «Про медіа» та визначення стандартів надання безоплатної вторинної правничої допомоги у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Пунктом 18 Закону внесено зміни до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», які передбачають, зокрема, заміну слів «правова допомога» словами «правнича допомога», «центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги» – «центр з надання безоплатної правничої допомоги», «Координаційний центр з надання правової допомоги» – «Координаційний центр з надання правничої допомоги», виключення із повноважень центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги укладення контрактів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, та передбачено випадки складення такими адвокатами правового висновку.

Також у зв'язку з прийняттям 13 грудня 2022 року Закону України «Про медіа», який передбачає використання терміну «медіа», виникла необхідність внесення змін до Стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі, затверджених наказом (далі – Стандарти), з метою приведення їх у відповідність до норм зазначеного Закону.

Крім того, Національна стратегія реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року (далі – Стратегія), схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1027-р, закріпила забезпечення найкращих інтересів дитини як пріоритетну засаду при формуванні та здійсненні правосуддя, дружнього до дитини.

З метою реалізації Стратегії запроваджено пілотний проєкт щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність, затверджений спільним наказом Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства

юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 червня 2023 року № 150/445/2077/5/187 (далі – пілотний проєкт).

Пілотним проєктом передбачено, що реалізація пілотного проєкту ґрунтується на забезпеченні найкращих інтересів дитини, координації та взаємодії суб'єктів реалізації пілотного проєкту з метою напрацювання та впровадження в практичну діяльність уніфікованих підходів до реалізації принципів правосуддя, дружнього до дитини, відповідно до стандартів діяльності фахівців у сфері правосуддя щодо дітей у кримінальному провадженні та при виконанні покарань щодо неповнолітніх, зокрема, проведення слідчих (процесуальних) дій не лише за місцем здійснення досудового розслідування, зокрема в умовах, дружніх до дитини, за методикою «Зелена кімната» та в спеціально облаштованому приміщенні, в іншому місці за погодженням особи, яка бере участь у слідчій дії, на базі спеціально облаштованих приміщень центрів з надання безоплатної правничої допомоги, приміщенні органу досудового розслідування, дізнання, прокуратури, а також здійснення допиту за методикою «Зелена кімната» не лише за місцем проведення досудового розслідування, а й в іншому місці за згодою неповнолітнього (вдома або іншому зручному для дитини місці; проведення слідчих дій в умовах, дружніх до дитини).

Пунктом 6 Плану заходів з реалізації пілотного проєкту, затвердженого наказом Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 червня 2023 року № 150/445/2077/5/187, передбачено, зокрема, розроблення проєкту змін до Стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 25 лютого 2014 року № 386/5, з метою забезпечення права неповнолітнього, який вчинив кримінальний проступок чи нетяжкий злочин, або є підозрюваним, обвинуваченим у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, на примирення на всіх стадіях.

Також Національним планом превентивних заходів щодо припинення та запобігання грубим порушенням прав дітей в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 березня 2024 року № 256-р, визначено, як один із заходів впровадження міжнародної практики функціонування використання методик «Барнахус» та «Зелена кімната» через унормування питання щодо функціонування спеціального приміщення, передбаченого для опитування (допиту) дитини, яка постраждала від сексуального насильства або стала його свідком (очевидцем), із застосуванням дружньої мови спілкування з дитиною.

У зв'язку з цим 31 травня 2024 року проведено спільну нараду керівників правоохоронних та державних органів, дотичних до формування та реалізації державної політики у сфері захисту інтересів дітей, щодо стану протидії

дитячій злочинності, захисту прав та інтересів дітей, які перебувають у контакті із законом, а також формування правосуддя, дружнього до дитини, за результатами якої прийнято постанову та одним із завдань визначено розробку стандартів якості надання правничої допомоги неповнолітнім незалежно від їхнього процесуального статусу.

З огляду на зазначене Стандарти потребують удосконалення в частині доповнення їх положеннями щодо надання безоплатної вторинної правничої допомоги у кримінальних провадженнях стосовно неповнолітніх.

Таким чином, виникла необхідність щодо внесення відповідних змін до наказу та Стандартів.

3. Основні положення проєкту акта

Проєктом наказу пропонується внести редакційні зміни до наказу і Стандартів щодо термінів та доповнити перелік основних джерел права, на яких ґрунтуються стандарти, передбачені позиціями 8, 12 розділу 1 та позицією 1 розділу 5 таблиці Стандартів.

Таблицю Стандартів пропонується доповнити новим розділом, яким визначити стандарти надання безоплатної вторинної правничої допомоги у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх, які передбачають такі обов'язки для адвокатів під час надання ними безоплатної вторинної правничої допомоги:

надання пріоритету кримінальним провадженням, у яких здійснює захист неповнолітніх за дорученням центру, зокрема, шляхом вжиття відповідних дій щодо перенесення участі в інших кримінальних провадженнях;

заявлення клопотання про участь на допиті неповнолітніх, які не досягли шістнадцятирічного віку або яких визнано розумово відсталими, законного представника, психолога, а у разі необхідності – лікаря;

роз'яснення дитині доступною для неї мовою з урахуванням віку і зрілості та її законному представнику про повноваження захисника в кримінальному провадженні, необхідну інформацію, що стосується можливих наслідків поглядів та/або думок дитини, а також процесуальне право клієнта на примирення у кримінальному провадженні та його наслідки та інформує про можливість участі у Програмі відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення (далі – Програма); з урахуванням результатів участі неповнолітнього у Програмі узгоджує правову позицію з клієнтом щодо подання клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності або про наявність пом'якшуючих обставин;

подання слідчому, прокурору, слідчому судді, суду клопотання про заміну законного представника клієнта у разі якщо дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам особи, яку він захищає;

підготовку скарги прокурору та повідомлення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у разі затримання/тримання під вартою неповнолітнього за підозрою у вчиненні проступку, невеликого або середньої тяжкості злочину;

заявлення за згодою з неповнолітнім клопотання про проведення слідчих дій та/або проведення допиту не лише за місцем здійснення досудового розслідування, а в умовах, дружніх до дитини;

роз'яснення клієнту до початку судового розгляду про можливість розгляду справи у закритому судовому засіданні та подання на вимогу клієнта відповідного клопотання.

4. Правові аспекти

Правову підставу розроблення проєкту наказу містить абзац четвертий пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону, Закон України «Про медіа», Стратегія.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація наказу не потребуватиме додаткового фінансування з Державного бюджету України.

6. Позиція заінтересованих сторін

Проєкт наказу не стосується питань функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, соціально-трудової сфери, прав осіб з інвалідністю, функціонування і застосування української мови як державної, сфери наукової та науково-технічної діяльності.

Проєкт наказу не потребує проведення консультацій з громадськістю.

7. Оцінка відповідності

У проєкті наказу відсутні положення, що стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, які впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, містять ризики вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, створюють підстави для дискримінації.

Громадська антикорупційна, громадська антидискримінаційна та громадська гендерно-правова експертизи проєкту наказу не проводились.

8. Прогноз результатів

Реалізація проєкту наказу забезпечить приведення положень наказу у відповідність до норм чинного законодавства та визначить для адвокатів

стандарти надання безоплатної вторинної правничої допомоги у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх під час надання ними такої допомоги.

Реалізація проєкту наказу не вплине на ринкове середовище, забезпечення захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, громадян і держави; розвиток регіонів, підвищення чи зниження спроможності територіальних громад; ринок праці, рівень зайнятості населення; громадське здоров'я, покращення чи погіршення стану здоров'я населення або його окремих груп; екологію та навколишнє природне середовище, обсяг природних ресурсів, рівень забруднення атмосферного повітря, води, земель, зокрема забруднення утвореними відходами, інші суспільні відносини.

Проєкт наказу не належить до сфери дії Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

**Віце-прем'єр-міністр з питань європейської
та євроатлантичної інтеграції України –
Міністр юстиції України**

Ольга СТЕФАНІШИНА